

سید حمید رضا رئوفی

سینما رکس

شرح و تحلیل فاجعہ سینما رکس آبادان

فهرست مطالب

- پیشگفتار ۱۳
- فصل اول (سینما رکس) ۲۳
- فصل دوم (حسین تکبعلی زاده و آتش سوزی) ۳۳
- اعترافات حسین تکبعلی زاده در دادگاه ۳۵
- گزارش کارشناسان در باره چگونگی آتش سوزی ۵۰
- حالت فوق العاده شهر در آن شب ۵۲
- گزارش تلفنی خبرنگار اطلاعات از آبادان ۵۳
- مسئول ایمنی سینما «طرز استفاده از کپسول های اطفاء حریق را نمی دانم». ۵۵
- ادعای مأموران «به دلیل پدیده بودن حریق کسی قادر نبود به شعله ها نزدیک شود» ۵۶
- بررسی کارشناسان مسئول در مورد آتش سوزی: «ابتدا راهرو سینما تماماً از طبقه دوم به سمت خیابان و همزمان با آن مواد آتش زا از زیر درها به داخل سالن سینما ریخته شد» ۵۸
- گزارش محمد سعید حبشی خبرنگار اعزامی روزنامه اطلاعات ۶۰

شهر در سومین روز فاجعه ۶۴

فصل سوم (از کودکی تا جنایت)..... ۶۷

«حسین تکبعلی زاده - دادگاه سینما رکس - سه شنبه ۵۹/۶/۴» ۷۰

«حسین تکبعلی زاده - دادگاه سینما رکس - چهارشنبه ۵۹/۶/۵» ۷۲

«سرهنگ اردشیر بیات معاون پلیس آبادان در مصاحبه با رادیو فردا ۲۱ مهر

۱۳۹۱ ۷۴

«گفتگوی تاریخ ایرانی با حجت الاسلام سید حسین موسوی تبریزی ۵

شهریور ۱۳۹۱ : ۷۴

«حسین تکبعلی زاده - «ادامه» دادگاه سینما رکس سه شنبه ۵۹/۶/۴» ۷۶

«دادگاه سینما رکس - بعد از ظهر سه شنبه ۵۹/۶/۴ چهارمین جلسه دادگاه» ۸۲

فصل چهارم (بعد از جنایت) ۸۷

ملاقات تکبعلی زاده با عضو فدراسیون دانشجویان ایرانی (مستقر) در آمریکا و

وعده مصاحبه با خبرنگار خارجی ۸۹

گزارش محمد سعید حبشی خبرنگار اعزامی روزنامه اطلاعات

یک دانشجوی ایرانی (که اخیراً وارد آمریکا شد) و ادعای یک نویسنده ایرانی

مقیم لندن: «جنبش کنونی نتیجه فعالیت پنهانی و زیرزمینی چندین ساله‌ای

است که نهضت‌های انقلابی در سراسر کشور میان مردم انجام دادند. گروه‌های

دیگر از جمله رهبران بعضی از گروه‌های مذهبی و جبهه ملی و لیبرال‌ها فقط

در چند ماه اخیر به مبارزه پیوستند!!!» ۹۰

«روزنامه اطلاعات چهارشنبه اول شهریور ۱۳۵۷ ۹۱

«روزنامه اطلاعات پنج شنبه دوم شهریور ۱۳۵۷ ۹۱

«روزنامه اطلاعات یکشنبه ۵ شهریور ۱۳۵۷: ۹۴

«سرهنگ اردشیر بیات معاون پلیس آبادان در مصاحبه با رادیو فردا ۲۱ مهر

۱۳۹۱ (دستگیری عبدالله آشور در عراق و تحویل وی به ایران) ۹۶

سرهنگ اردشیر بیات معاون پلیس آبادان در مصاحبه با رادیو فردا ۲۱ مهر

۱۳۹۱ (پیدا شدن سرنخ عامل فاجعه) ۹۸

متن تحقیق دادسرا از محمد رشیدیان ۱۰۲

متن تحقیق دادسرا از محمد کیاوش ۱۰۵

«جلسه پنجم دادگاه سینما رکس - چهارشنبه ۱۳۵۹/۶/۵» ۱۰۶

حبیب بازیار از ستاد عشایر مأمور اعزام تکبعلی زاده به تهران ۱۰۸

محمد نصراللهی نماینده آبادان در مجلس ۱۱۲

متن تحقیق دادسرا از مهندس هاشم صباغیان ۱۱۵

برخی نامه های حسین تکبعلی زاده از بازداشتگاه ۱۲۷

بیانیه آیت الله خمینی در دیدار با بازماندگان سینما رکس ۵۸/۷/۱۱ ۱۳۰

نامه شش صفحه ای تکبعلی زاده در زمان محاکمه به مادرش و سعی در توجیه

جنایت خود ۱۳۲

فصل پنجم (شهود فاجعه) ۱۳۵

محمد بذرکار برادر سردهسته گروه چهارنفری عامل آتش سوزی ۱۳۷

رحیم امیر صفیانی از بستگان فرج بذرکار ۱۴۱

بلیط فروش سینما رکس و تهدید تلفنی آتش زدن سینما ۱۴۲

شیرین قنبرزاده از نجات یافتگان سینما ۱۴۴

گزارش کارشناسان ایمنی در باره آتش سوزی آبادان: «برای فرو نشاندن آتش

۲۵ دقیقه تاخیر شد» ۱۴۸

- سریاسبان دوم خانباز محمدی قراول شب حادثه شهربانی مرکز آبادان ۱۵۱
- ستوان محمد صادق احيایی کشیک شب حادثه شهربانی آبادان ۱۵۲
- قربان آستان پلنگی کارگر نظافتچی سینما رکس ۱۵۹
- جواد بیشتاب که برای عملیات نجات به داخل سینما رفت ۱۶۲
- «دادگاه سینما رکس - جمعه ۵۹/۶/۷» ۱۶۳
- محمدباقر صرافى بازپرس شعبه دوم دادسرای وقت آبادان ۱۶۹
- «هفتمین جلسه دادگاه سینما رکس، پنج شنبه ۵۹/۶/۶» ۱۶۹
- «هشتمین جلسه دادگاه سینما رکس، پنج شنبه ۵۹/۶/۶» ۱۷۶
- حمید پایون سرایدار سینما رکس ۱۸۰
- «ادامه جلسه سیزدهم دادگاه سینما رکس - یکشنبه ۵۹/۶/۹» ۱۸۱
- علی محمدی که مدعی بود درب سینما قفل بود و ادعا داشت که قصد شکستن درب سینما با ماشین خود را داشته است ۱۸۳
- سرگرد خنیفر افسر شهربانی آبادان ۱۸۸
- غلامعباس زارع درجه دار نیروی دریایی که بعنوان آتش نشان نیروی دریایی در سینما حضور پیدا کرد ۱۹۰
- تدفین قربانیان توسط عابدینی مسئول گورستان آبادان ۱۹۵
- سرهنگ سیاوش امینی آل آقا رئیس دایره اطلاعات و اماکن شهربانی آبادان و افسر ضد خرابکاری ۱۹۹
- فصل ششم (وضعیت سینما و وقایع بعدی) ۲۰۵
- علی نادری مالک و صاحب امتیاز سینما رکس ۲۰۷
- «ادامه سیزدهمین جلسه دادگاه سینما رکس - یکشنبه عصر ۵۹/۶/۹» ۲۰۷
- اسفندیار رضانی دهاقانی مدیر داخلی سینما رکس ۲۲۲

«گفتگوی تاریخ ایرانی با حجت الاسلام سید حسین موسوی تبریزی رئیس	
دادگاه عاملین آتش سوزی سینما رکس ۵ شهریور ۱۳۹۱:.....	۲۲۴
احکام دادگاه.....	۲۲۶
سینما رکس پس از حادثه.....	۲۲۸
ضمائم.....	۲۲۹
اسامی قربانیان شناخته شده سینما رکس.....	۲۳۱
فهرست منابع.....	۲۴۵

سینما رکس در مرکز شهر حدود یک صد متری شهربانی مرکز آبادان قرار داشت و بین شان اداره دارایی. کوچه اداره دارایی شرق سینما و کوچه خیام هم شمال سینما را احاطه کرده بودند. سینما تمام طبقه بالای پاساژی مربع شکل با همین نام رکس را پوشش می داد.

پایین آن آنقدر مغازه بود که ورودی آن محدود می شد به یک پلکان در انتهای جنوب شرقی پاساژ. نبش خیابان اصلی شهرداری و خیابان فرعی دارایی، یک در دو لنگه آهنی قرار داشت. در واقع یکی از مغازه های پاساژ را به صورت درب اصلی سینما در آورده بودند.

باجه فروش بلیت و متصدی کنترل بلیتها برای ورود به سینما در همین قسمت در پایین و طبقه همکف مستقر بود و مشتریها باید از پلکان بالا می رفتند. از پلکان پشت در که بالا می رفتی به یک در آهنی دو لنگه دیگر می رسیدی که ورودی راهرو جنوب شرقی سینما را تشکیل می داد. راهرو و سالن سینما طبقه بالای پاساژ رکس بودند و تعدادی نیمکت در راهرو دیده می شد.

دیوار شرقی راهرو را از کوچه دارایی جدا می کرد. از در بزرگ که بالای پله های ورودی بود سالن انتظار شروع می شد.

در طول راهرو شرقی سه در ورودیهای سالن سینما را تشکیل می‌دادند. در اول آن ورودی سه تومانی، درست بعد از دو لنگه بالای پله‌های ورودی قرار داشت.

آخر راهرو ختم می‌شد به گوشه‌ای که آب سردکن هم در همان کنج بود و ساندویچ فروشی. بعد راهرو دیگری عمود می‌شد به راهرو قبلی و امتداد پیدا می‌کرد تا دیواری که غرب سینما را از خیابان امیری جدا می‌کرد.

وسط این راهرو هم در قسمت بالا اتاقک آپاراتچی بود. یک در دو لنگه هم که آزادانه بهر دو طرف باز می‌شد وسط این راهرو، ورودی چهار تومانی سالن سینما را تشکیل می‌داد که در شمالی سینما و بتعریفی بالکن سینما محسوب می‌شد. آنهایی که وسط نمایش فیلم می‌خواستند به آبخوری و توالت و یا ساندویچ فروشی بروند از این در خارج می‌شدند. علاوه بر در اصلی سینما یک در کوچک هم که کمتر کسی به آن توجه می‌کرد، چون اصلا از آن استفاده نمی‌شد، به عنوان در خروج اضطراری سینما در پشت پاساژ با یک پلکان به خیابان وصل می‌شد که معمولا قفل بود.

دو راهرو به زاویه قائم با یکدیگر در دو ضلع سالن سینما قرار داشتند.

دو ضلع دیگر سالن، دو دیوار داخلی آن که یکی سمت خیابان امیری در غرب سینما که تیغه اش نازک و دیگری سمت خیابان شهرداری در جنوب سینما بود. پرده سینما هم سمت جنوب سالن قرار داشت. دیوارها تا سقف بالا می‌آمدند که از بیرون ساختمان شکل شیروانی داشت. دو سطح مستطیلی با هم زاویه پیدا کرده بودند تا سقف چکه نکند و باران از شیب سقف سرازیر شود.

دیوارها دارای پوشش یونولیت و تزئینات داخل سالن از چوب بود. چند کولر گازی و آبی در اطراف سالن تعبیه شده و هوا را خنک می‌کرد.

سالن بزرگ با حدود ۶۸۰ صندلی و تنها چند ماه می‌گذشت که سینما از درجه سه به درجه دو ارتقاء پیدا کرده و قیمت بلیت‌های دو تومانی آن هم به چهار تومان رسیده بود. همه مساحت طبقه دوم حدود ۷۰۰ متر مربع و همین مقدار هم زیر بنا داشت.

هفت نفر کارکنانش بودند. مدیر داخلی، آپاراتچی، کنترل چپی و راهنما، بلیت فروش، سرایدار و نظافتچی و متصدی بوفه. تحصیلاتشان از ششم ابتدایی تا دیپلم متوسطه بود به استثنای سرایدار سینما حمید پایون که بی سواد و حدود ۶۰ سال داشت. یک چشم و یک پایش هم معیوب. اهل اهواز بود ولی آبادان سکونت داشت. سرایدار و مسئول اطفای حریق در سینما بود، اولاد هم داشت. حمید پایون دو روز بعد از آتش سوزی بازداشت شد و تا بهمن ماه (۵۷/۱۱/۲۳) که انقلاب شد زندانی بود. بعد از انقلاب هم (۵۸/۱/۲۲) در شیراز شناسایی و دستگیر شد اما پنج روز بعد با کفیل آزاد شد تا سال بعد (۵۹/۴/۷) که دو باره بازداشت شد.

صاحب سینما علی نادری سالها وکالتی مدیر داخلی سینما را تعیین کرده و خود در تهران اقامت داشت.

مالک و مسئول و صاحب امتیاز و دارنده پروانه کسب سینما بود. سه روز بعد (۵۷/۵/۳۱) بازداشت و تا انقلاب (۵۷/۱۱/۲۳) زندانی شد. با باز شدن درهای زندان بیرون آمد اما (۵۸/۱/۱۲) دوباره دستگیر و کسی هم کفیل او نشد. بنابراین تا زمان اعدام در زندان ماند.